

etnometodologie a E. Goffmana) nebo A. McHoul (analyzoval rané práce H. Sackse, zakladatele konverzační analýzy). Historii etnometodologie však „dělali“ i ostatní účastníci konference, neboť součástí konference bylo jednání o zpevnění organizační základny etnometodologie a o propagaci etnometodologie (sbíraly se např. hlasy pro ustanovení sekce pro etnometodologii a konverzační analýzu v rámci Americké sociologické asociace). Konkrétním výsledkem jednání v Manchesteru bylo vytvoření organizačního výboru dosud víceméně neformálního Mezinárodního institutu pro etnometodologii a konverzační analýzu a v zásadě přenesení tohoto institutu z Bostonu do Manchesteru. Důležité bylo samozřejmě i rozhodnutí, že další konference tohoto institutu se bude konat už za dva roky, a to opět v Manchesteru (předposlední konference se konala před čtyřmi lety v Tokiu).

Celkově vládla na letošní konferenci v Manchesteru výborná atmosféra; jak jednání v sekcích, tak i jednání plenární se vyznačovala značnou neformálností. Organizátoři vytvořili řadu příležitostí pro navázání nových odbor-

ných kontaktů, nebylo problémem pohovořit i s H. Garfínkem. Účastníci konference, etnometodologové senzitivní k detailům lidského konání, a proto zvyklí na práci se záznamovou technikou, nenamítali nic proti tomu, že všechna jejich odborná vystoupení jsou nahrávána – naopak řada z nich ocenila, že za jednu britskou libru mohou získat od organizátorů magnetofonový pásek s příspěvkem účastníka, jehož vystoupení nemohli být přítomni (pracovalo se ve čtyřech paralelních sekcích).

Referáty a sdělení, které v Manchesteru odezněly, budou publikovány v několika svazcích v ediční řadě Mezinárodního institutu pro etnometodologii a konverzační analýzu. S většinou abstraktů konferenčních příspěvků se lze seznámit na webovské stránce konference www.mmu.ac.uk/h-ss/sis/korg/orders1.htm. Aktuální informace o etnometodologii a konverzační analýze, včetně obsáhlé bibliografie, je možné najít v elektronickém bulletinu *Ethno/CA News*, který už víc než deset let připravuje amsterdamský sociolog P. ten Have (www.pscw.uva.nl/emca/index.htm).

Jiří Nekvapil

O sociologii v Polsku a Československu před rokem 1968

Druhé číslo polského teoretického a programového čtvrtletníku *Myśl Socjaldemokratyczna* z roku 2001, jehož hlavním redaktorem je významný a i u nás svým dílem dobře známý sociolog Jerzy J. Wiatr, uveřejnilo stať vynikajícího znalce české a slovenské sociologie Jarosława Kiliase pod názvem „Okno do světa. O sociologii v Polsku a Československu před rokem 1968.“ Vzhledem k tomu, že jde o cenný příspěvek k dějinám vztahů mezi polskou a československou sociologií, obsahující řadu originálních postřehů, dovoluji si o něm stručně informovat.

Autor upozorňuje, že v článku využil materiály shromážděné pro referát přednesený na konferenci věnované dějinám polské sociologie, kterou uspořádal na podzim roku 1995 Institut sociologie Univerzity Mikuláše Kopernika v Toruni. Jejich součástí byly mj. rozh-

vory se Z. Baumanem, M. Hirszowiczovou, W. Wesolowským a J. J. Wiatrem.

J. Kiliias konstatuje, že kontakty mezi československými a polskými sociology se začaly navazovat ještě před institucionálním obnovením československé sociologie (zlikvidované po roce 1948), a to na konci padesátých let. Docházelo k nim především v rámci institucionální formální spolupráce vědeckých pracovišť, zejména Akademií věd. Jejich iniciátorem byla hlavně československá strana. Hlubší a obsahově bohatší podoby nabyly tyto vztahy od roku 1963, přičemž zvlášť intenzivně se rozvíjely počínaje rokem 1966. Polský autor to dokumentuje řadou údajů převzatých z různých pramenů.

Z Kiliiasova příspěvku je nejzajímavější jeho komentář týkající se známé skutečnosti, že zmíněné vztahy byly od počátku asymetrické, což se projevovalo jak v počtu sociologických knih přeložených v uvedené době z polštiny do češtiny, tak v množství příspěvků o sociologii druhé země v sociologických periodikách. Kiliias uvádí, že v letech 1965-69 otiskl *Socio-*

logický časopis tři stati polských autorů. 33 rozsáhlých recenzí či zpráv o polském vědeckém životě a více než 100 menších informací případně bibliografických anotací týkajících se polských knih. Slovenská *Sociológia* uveřejnila roku 1969, kdy začala vycházet, šest velkých a dvě drobnější zprávy, respektive recenze polských knih. Kiliasovi se zdá, že proporcionální podíl polské problematiky v Československu postupně poněkud slábnul, až v letech 1968-69 prudce poklesl.

Naproti tomu v polském odborném tisku celostátní působnosti, tj. v časopisech *Kultura i Społeczeństwo*, *Przegląd Socjologiczny*, *Studia Socjologiczne* a *Studia Socjologiczno-Polityczne* z let 1963-69, se podle Kiliase objevilo jen pět textů týkajících se české nebo slovenské sociologie. Nebyla mezi nimi žádná recenze a vyšla pouze jedna stať českého autora. Ani tak významné práce jako *Civilizace na rozcestí* kolektivu R. Richty (ta však vyšla později, tj. roku 1971 v polském překladu) a *Československá společnost* týmu P. Machonina nenašly v odborných časopisech žádný ohlas. Důležitou výjimku tvořilo jen periodikum *Roczniki Socjologii Wsi*, které pravidelně informovalo o výsledcích práce československých sociologů vesnice.

Kilias se domnívá, že důvodů této asymetrie bylo několik. Svou úlohu sehrála rozdílná chronologie politických událostí v obou zemích i v československo-polských vztazích. Výsledky československé sociologie byly zpočátku vskutku skrovné. Když se později začaly objevovat zajímavější texty ve větším počtu, psaní o nich či odvolávání se na ně už nebylo pravděpodobně možné z cenzurních důvodů. Intelektuální svoboda v Československu v období Pražského jara byla mnohem větší než v „předbřeznovém“ Polsku, nemluvě o pozdějším období. Podle Kiliase by bylo těžké si představit, že by v Polsku mohla vzniknout, a tím méně být publikována práce podobná dílu týmu Pavla Machonina. Určitou roli mohl sehrát také dlouhý cyklus vydávání vědecké literatury. Situace se dále zhoršila po srpnu 1968. Tzv. normalizace znamenala nové „zglajchšaltování“ a dramatické snížení úrovně československé sociologie. Omezení zahraničních kontaktů, které ji doprovázelo, se však opět přičinilo o zvýšení zájmu o polskou sociologii, která se

pro československé sociology znovu stala jediným „oknem do světa“.

Podle Kiliase mínění však nepřijeň doby nebyla jediným důvodem zmíněné asymetrie. Zdá se mu, že tato skutečnost vyplývala rovněž z nevelké orientace polských badatelů v tvorbě autorů ze sousedních zemí. S jistou dávkou jízlivosti by podle něj bylo možné uznat, že právě neznalost společenských věd jiných zemí našeho regionu rozhoduje o konstitutivní specifičnosti polské sociologie, přičemž někdy rodí přesvědčení o její výlučnosti. Kiliasovi vadí, že zájem nevyvolávala nejen současná, ale ani starší česká a slovenská literatura, i když se našly výjimky (např. Szcze- pańskiego znalost a pozitivní hodnocení tvorby I. A. Bláhy).

Kilias míní, že ohromná asymetrie ve znalosti partnerova vědeckého života svědčí o určité povrchnosti zájmu polské strany, což vyvolává potřebu reflektovat charakter motivace polských „animátorů“ zmíněných kontaktů. Jejich motivy lze nesporně charakterizovat jako do značné míry altruistické, jako snahu pomoci při obnovení sociologie v Československu. Vzniká však otázka, zda by tato motivace mohla stimulovat další kontakty v situaci, kdy by se druhé straně podařilo rychle se vyrovnat polské vědě nebo ji dokonce předstihnout. Kilias se ptá, zda by i nadále byly tyto kontakty považovány za zajímavé, zvláště když by se očekávání československé strany určitě rychle změnila. Nelze totiž zapomínat, že pro Čechy a Slováky byla polská sociologie fakticky zástupným předmětem zájmu, hodným pozornosti v podstatě jako cenná kopie či adaptace západní sociologie, na rozdíl od originálu politicky akceptovatelnějším a poměrně snadno dostupným. Větší svoboda intelektuální práce a rozvoj zahraničních kontaktů by podle polského autora musely značně zmenšit zájem o onu náhražku ve prospěch originálu. Kilias se domnívá, že právě tím lze vysvětlit rychlý pokles pozornosti věnované polské sociologii v Československu během roku 1968. Kromě toho poznamenává, že charakter československého zájmu o polskou vědeckou tvorbu se příliš neliší od specifičnosti polských zájmů o zahraniční sociologii. V obou případech bylo základem cílem mezinárodní spolupráce hledání inspirace a uznání především na Západě, ať už